

Veluwe Volgers!

Natuureducatie op de Koningsheide

Verslag 2022

Inleiding

Na het afronden van de pilot voor deze les, in het najaar van 2021, is er hard gewerkt aan de definitieve versie van zowel de opdrachten voor de buitenles als de voorbereidende gastles op school. Zo konden we bij het begin van het nieuwe buitenles seizoen goed van start gaan.

Er is maximaal ingezet op de werving van scholen om zo veel mogelijk groepen te kunnen ontvangen. En dat is gelukt! We hebben prachtige momenten beleefd op de Koningsheide.

De gastles op school

Voordat de groep naar de Koningsheide komt, wordt er een gastles gegeven op school. Deze wordt verzorgd door een educatief medewerker van Natuurcentrum Arnhem d.m.v. een PowerPointpresentatie.

In deze presentatie wordt aandacht besteed aan de ontstaansgeschiedenis van het gebied en hoe de mens er tot op heden een bepalende rol heeft gespeeld. Hierin wordt ook duidelijk dat de oorzaken van de huidige situatie, een versnipperd en verarmd gebied, liggen bij menselijk ingrijpen.

Vervolgens verleggen we de aandacht naar dat wat nodig is. Het verbinden van gebieden om kringlopen te herstellen. Door deze ruimte kunnen de verschillende soorten in het gebied hun eigen rol vervullen en op die manier invloed hebben op elkaar. Het belang van dood hout en de aanwezigheid van kadavers krijgt bijzondere aandacht in deze presentatie. Hierdoor krijgt de dood als onmisbaar onderdeel in natuurlijke kringlopen meer betekenis.

Om het belang van relaties tussen soorten in beeld te brengen, spelen we halverwege de les een verbindingsspel. Leerlingen leggen kaarten met Veluwe soorten die van elkaar afhankelijk zijn aan elkaar. De mogelijkheden zijn haast eindeloos en het is heel goed mogelijk om alle kaartjes tot één geheel samen te voegen. Samen bekijken we de resultaten.

Ook kijken we naar wat er nu al gebeurt om de situatie te verbeteren. Leerlingen weten zo na afloop van de les dat het bestaande monotone bos, wat gedomineerd wordt door grove den, wordt omgevormd. Door kap worden de nu nog harde bosranden veranderd in gelaagde overgangen met een grotere diversiteit aan struiken en jonge bomen. Gebieden die voor veel soorten een waardevol leefgebied zullen zijn.

We sluiten deze gastles af met een vooruitblik naar de buitenles. De leerlingen krijgen een beeld van de veldwerklocatie waar ze een week later naartoe zullen gaan. Ook worden verschillende opdrachten toegelicht die er gedaan kunnen worden.

De buitenles

Voorzien van voldoende inhoudelijke bagage komt iedere groep naar de Koningheide. Op deze bijzondere plek gaan de leerlingen én de meegekomen ouders twee uur lang op onderzoek uit in de natuur.

Wat de Koningheide zo bijzonder maakt is de veelheid aan landschapstypen die je hier binnen één gebied treft. Vanuit het bos loop je het open veld op, om even later op de heide te staan. Daarnaast is de invloed van de mens duidelijk merkbaar. Omsloten door snelwegen, grenzend aan militair oefenterrein en de bijbehorende kazerne, merk je hier hoe door menselijke activiteit de natuur in Nederland al snel onder druk kan komen te staan. Daar staat tegenover dat door het maken van de juiste keuzes, positieve veranderingen duidelijk zichtbaar kunnen zijn. Genoeg te zien en te beleven hier!

Op de parkeerplaats aan de Koningsweg worden de leerlingen en hun begeleiders ontvangen. Hier krijgen zij al meteen de eerste opdracht: De Veluwe Volgers Bingokaart. Tijdens de wandeling naar de veldwerklocatie wordt er al gericht gespeurd naar onder meer boomsoorten, vogels, paddenstoelen en diersporen. Aangekomen bij de rand van het bos, worden we opgewacht door een vrijwilliger van Natuurcentrum Arnhem. De leerlingen zien hier de electrokar met onderzoeksmaterialen al staan. Op een uitklaptafel staan opgezette dieren, stereomicroscopen en opdracht- en zoekkaarten uitgestald.

De leerlingen werken in groepjes onder begeleiding van een volwassene aan de opdrachten. De onderstaande tien opdrachten vormen de basis van de les “Veluwe Volgers!”.

Vlaggen planten op de Veluwe

Aan de hand van een tekening van ARK-tekenaar Jeroen Helmer gaat de groep op pad met 7 vlaggen. Deze planten zij bij één van de elementen die te vinden is op de tekening. Later wordt een groep met op pad gestuurd om de vlaggen weer op te halen. Zij stellen zich bij iedere vlag de vraag: “Waarom is deze vlag juist hier neergezet?”

Vraat

De groep gaat in de bosrand op zoek naar vraatsporen van grote en kleine planteneters. Zo ontdekken zij welke soorten graag gegeten worden.

Zwijn

Deze opdracht begint met een kort verhaaltje verteld door een wild zwijn op de Koningsheide. Zo komen de leerlingen te weten waar hij wroet, eet, zoelt, schuurt en rust en hoe de rotte elkaar helpt. De leerlingen spelen dit vervolgens na en kruipen zo in de huid van het zwijn.

Bodemdieren

Met een strooiselzeef en een grote onderzoeksbak gaat de groep twee gebieden onderzoeken. Een plek met bladstrooisel onder een loofboom en een plek zonder bladstrooisel. Ze zeven de bodemdiertjes uit het bodemmateriaal en tellen de verschillende soorten. Hierdoor komt de waarde van een gezonde strooisellaag naar voren.

Dood hout

Dood hout, staand en liggend, wordt onderzocht op de aanwezigheid van bodemdieren. Hierdoor wordt duidelijk dat de aanwezigheid van dood hout van groot belang is voor heel veel soorten.

Stenen

In de bodem wordt gezocht naar stenen die zijn meegevoerd met rivieren of landijs. Vuursteen, kwarts en zandsteen mogen als trofee mee naar huis.

Vogels Kijken

Een uitdagende opdracht! Er leven namelijk veel verschillende soorten in het gebied, maar om ze goed in beeld te krijgen moet je ook goed je best doen. Toch zagen we afgelopen jaar onder meer de zwarte specht, slangenarend, wespendif, boomvalk, appelvink, boompieper en raaf door de verrekijker!

Dood dier

Wellicht de meest fascinerende opdracht van allemaal! In samenwerking met de boswachters van de gemeente Arnhem is er een "Dood doet leven" locatie aangewezen op de Koningsheide. Hier wordt regelmatig valwild neergelegd om in beeld te krijgen welke aaseters hiervan profiteren. De leerlingen onderzoeken de kadavers en proberen te achterhalen welke soort het was en wie er van deze dieren gegeten hebben.

Verstop jezelf

Even helemaal alleen met de natuur zijn op een plek waar je niemand anders ziet of hoort. Alle zintuigen open en gericht op jouw eigen plek. Wat zie, hoor, ruik en voel je en wat doet dat met je? Dat is waar deze opdracht om draait.

Land Art

Natuur inspireert in al haar schoonheid. Deze inspiratie gebruiken de leerlingen om met materialen uit de natuur een kunstwerk te maken. Het kunstwerk blijft na het maken van een foto achter en wordt zo onderdeel van de omgeving. Na verloop van tijd verdwijnt het vanzelf weer.

Deelname scholen

Het kwantitatieve doel van de les "Veluwe Volgers!" is vooraf bepaald op 30 groepen per jaar. Deze doelstelling is in 2022 gehaald. Hiermee zijn ruim 750 kinderen en 180 volwassenen op deze manier op de Koningsheide geweest! Zie voor de exacte aantallen, de tabellen hieronder.

Voorjaar 2022

School	groep	leerlingen	volwassenen
Heijenoordschool	BB1	28	6
Heijenoordschool	BB2	28	7
Heijenoordschool	BB3	28	7
Heijenoordschool	BB4	28	6
Heijenoordschool	BB5	28	7
Arnhemse Montessorischool	BB1	30	7
Arnhemse Montessorischool	BB2	32	7
Arnhemse Montessorischool	BB3	28	7
Arnhemse Montessorischool	BB4	30	7
Arnhemse Montessorischool	BB5	30	8
De Boomhut	7 A	22	5
De Boomhut	7 B	22	5
Kunstrijk	7	21	3
Subtotaal	13	355	82

Najaar 2022

School	groep	leerlingen	volwassenen
Pieter Brueghelschool	7A	18	5
Pieter Brueghelschool	7B	18	5
Pieter Brueghelschool	8A	17	5
Pieter Brueghelschool	8B	25	7
Jan Ligthartschool	7/8 A	28	7
Jan Ligthartschool	7/8 B	26	6
Jan Ligthartschool	7/8 C	26	6
Jan Ligthartschool	7/8 D	26	6
Dr. Bosschool	7/8 A	10	4
Dr. Bosschool	7/8 B	10	4
De Wijzer	7	32	7
De Wijzer	8	31	8
Jozef Sartoschool	8	32	9
Ommelander	8	33	4
Pastoor van Arsschool	7	28	6
Lea Dasbergschool	7	27	6
Johannesschool	7	11	3
Subtotaal	17	398	98
Totaal	30	753	180

Twee groepen kregen wel de binnenles, maar konden vanwege slecht weer niet de les op de Koningsheide volgen. Zij worden in het voorjaar van 2023 opnieuw uitgenodigd.

Reacties van leerkrachten en leerlingen

Deze buitenles is echt perfect voor onze leerlingen!

Fijn dat er iets te kiezen is tijdens deze les.

Wat een heerlijke ochtend hebben we gehad!

Ook ik heb er wat van geleerd!

Ik was nog nooit op de Koningsheide geweest, maar ik kom zeker terug.

Leukste dag van het jaar!

Deze les is echt een miljoenpot keer leuker dan een gewone schooldag!

Volgend jaar gaan we weer!

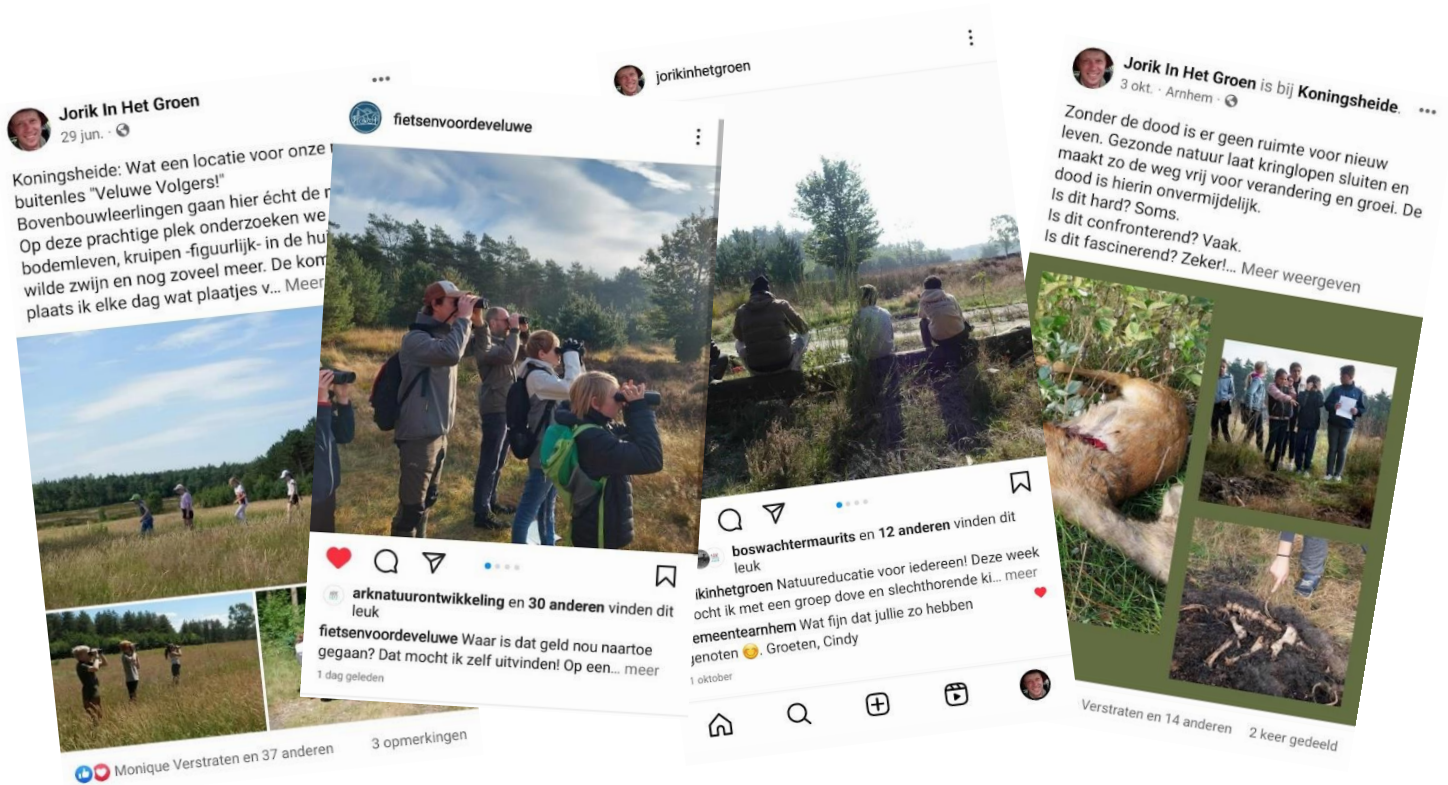
Overige bezoekers

Bij verschillende lessen, zowel op school als op de Koningsheide, zijn er gasten mee gegaan. Zo waren er studenten van Yuverta, Aeres en Van Hall Larenstein, collega's van andere Gelderse NME centra en vrijwilligers van IVN Arnhem die een kijkje kwamen nemen.

Daarnaast zijn er vele gesprekken gevoerd met wandelaars die benieuwd waren naar wat we op de Koningsheide aan het doen waren.

Social Media

Over “Veluwe Volgers!” valt veel te vertellen, dus regelmatig worden er op Facebook en Instagram foto's en berichten gedeeld.

Blik op volgend jaar

We hebben een prachtig jaar achter de rug, met heel veel mooie buitenlessen. De basis van de les staat als een huis en het enthousiasme over “Veluwe Volgers!” begint zich te verspreiden in het Arnhemse basisonderwijs.

Voor 2023 willen we hiermee verder om zo nog meer leerlingen en hun ouders in contact te brengen met het gebied. Er zijn inmiddels concrete afspraken gemaakt om scholen uit de omliggende gemeenten Rheden, Rozendaal en Renkum uit te nodigen, om ook hen kennis te laten maken met de Koningsheide.

Om de gastles beter te laten aansluiten bij het speciaal onderwijs, zal er een verkorte versie van de gastles worden gemaakt. Dit om ervoor te zorgen dat de les echt voor iedereen toegankelijk wordt.

Plannen genoeg! We hebben er zin in!

14 november 2022

Jorik van der Hoeven - Adviseur Educatie Natuurcentrum Arnhem